Wielcy polscy wynalazcy w II Rzeczypospolitej – Tadeusz Apolinary Wenda

Polecamy film dokumentalny Aliny Czerniakowskiej o Tadeuszu Apolinarym Wendzie, inżynierze komunikacji, budowniczym linii kolejowych, głównym projektancie i kierowniku budowy Gdyni.

Reżyseria i scenariusz filmu: Alina Czerniakowska, konsultacja prof. Bolesław Orłowski.

* * *

Tadeusz Apolinary Wenda (ur. 23 lipca 1863 r., zm. 8 września 1948 r.) Urodził się w czasie powstania styczniowego, pochodził z warszawskiej rodziny inteligenckiej (jego ojciec Władysław był naczelnikiem Archiwum Akt Dawnych). Wykształcenie zdobywał w rodzinnym mieście oraz w petersburskim Instytucie Korpusu Inżynierów Komunikacji. Dyplom inżyniera uzyskał w 1890 r., przez kolejne dziesięć lat projektował i budował linie kolejowe w całym rosyjskim imperium (kolej muromo-kazańska, uralska, zaniemeńska, nadnarwiańska).

W początkach XX w. przeniósł swoje zainteresowania na transport morski. Zdobywał praktykę w tej dziedzinie, kierując budowami portów bałtyckich, m.in. w Windawie (Łotwa) i Rewlu (Estonia). W niepodległej Polsce powierzono mu początkowo stanowisko nadzorcy portów żeglugi śródlądowej, ale niebawem znalazł się w Departamencie Spraw Morskich Ministerstwa Spraw Wojskowych jako kierownik Wydziału Budowy Portów. Jednym z najważniejszych zadań, jakie otrzymał, było wskazanie położenia i opracowanie projektu portu morskiego. Po analizie potencjalnych lokalizacji (m.in. Puck, Rewa, Hel) doszedł, jak sam stwierdził, „do przekonania, że jedynym i najlepszym miejscem do budowy portu jest dolina między tzw. Kępą Oksywską i Kamienną Górą”. Port swą nazwę zawdzięczał leżącej w pobliżu wiosce rybackiej Gdynia.

Dokonany przez Wendę wybór, choć początkowo kontestowany, został ostatecznie przyjęty, a jemu samemu powierzono stanowisko kierownika budowy. Pierwsze prace rozpoczęto już w roku 1921. Od 1922 r. nadzór nad budową przejęło Ministerstwo Przemysłu i Handlu, ale dopiero dzięki specjalnej ustawie sejmowej (jesień 1922) prace nabrały tempa. Oficjalne otwarcie tymczasowego jeszcze Portu Morskiego nastąpiło 29 kwietnia 1923 r., dopiero jednak po przewrocie majowym na inwestycje przeznaczono

odpowiednie fundusze budżetowe. Rola Wendy okazała się pierwszoplanowa, wpierw jako kierownika Zarządu Budowy Portu (1921–1930), a następnie kierownika Wydziału III Techniczno-Budowlanego Urzędu Morskiego (w jego gestii znalazły się nie tylko sprawy inwestycyjne, ale również hydrotechniczne oraz infrastrukturalne). W wyniku działań, których Wenda był duszą, w krótkim czasie został oddany do użytku najnowocześniejszy port bałtycki, a Gdynia z rybackiej wioski przekształciła się w 120-tysięczne miasto. W stan spoczynku Wenda przeszedł w 1937 r. Po wojnie nie uczestniczył w odbudowie polskich portów (przeszkodą były wiek i stan zdrowia), ale jego misję podjęli przedwojenni współpracownicy.

Biogram opublikowany w kalendarzu IPN na 2021 rok
Konsultacja merytoryczna: prof. dr hab. Włodzimierz Suleja